

Վիլյամ Սարոյան

Նռնենիները

Մելիք հորեղբայրս երևի աշխարհի ամենաձախողակ ագարակատերն էր: Սեփական երևակայության ձեռքը կրակն էր ընկել: Սիրտը գեղեցկություն էր ուզում. ուզում էր, որ ծառ տնկի ու աճելը տեսնի: Ես իմ ձեռքով հարյուրից ավելի նռնենի եմ տնկել: Ես էլ հորեղբորս պես «Ջոն Դիրի» տրակտոր եմ քշել: Սա հողագործություն չէր՝ զուտ արվեստ էր: Հորեղբորս դուր էր գալիս ծառեր տնկել ու նայել, թե ոնց են աճում:

Հակառակի պես չէին աճում: Պատճառը հողն էր: Չոր էր: Ոնց որ անապատ: Հորեղբայրս, ձեռքը իր գնած վեց հարյուր քառասուն ակր տափաստանի կողմն անելով, երբևէ արտաբերած ամենահուզական հայերենով ասել էր. Էստեղ, էս ահավոր անապատում ծաղկանոց կբացվի, հողի տակից սառն աղբյուրներ կբխեն, ու մի սքանչելի հեքիաթային գեղեցկություն կսարքենք:

Հա, հորեղբա՛յր, ասացի:

Մեր ընտանիքից հողակտորը տեսած առաջին ու միակ անդամն էի: Գիտեր, որ կհասկանայի, թե նրան ի՛նչ ուժ էր սնանկացման մղում: Հասկանում էի: Գիտեի, ու ինքն էլ գիտեր, որ գնածը գրողի ծոցում՝ Սիեռա Նևադայի ստորոտում մի անպետք անապատ էր՝ չոր ցամաք հողից դուրս պրծած բոլոր տեսակի բուսականությամբ ծածկված, մեջը վխտացող մարգաշներ, սկյուռներ, քարադոդոշներ, օձեր ու հազար ու մի անապատային արարածներ: Վերի երկինքը բազեներից, ճուռակներից ու արծիվներից բացի, ուրիշ ներկայություն չէր իմացել: Լռության, մենության, ունայնության, շիտակության ու արժանապատվության տարածք էր՝ բնությունն իր ամենից հպարտ, ամենից չոր և ամենից գեղեցիկ պարզությամբ:

Հորեղբորս հետ մեր երկտեղ ֆորդից դուրս եկանք ու քայլեցինք պապակ հողի

վրայով:
Էս հողն իմն է, ասաց հորեղբայրս:
Ոտքով չոր հողը բոթբոթելով՝ կամաց քայլեց: Ոտքերի տակից մի մողես դուրս թռավ: Հորեղբայրս ուսս բռնեց ու գամվեց տեղում:
Էս արարածն ի՞նչ էր:
Էս պստիկ մողե՞սը:
Հա, ի՞նչ էր:
Հաստատ չգիտեմ, բայց դրանց քարադողոշ ենք ասում:
Քարադողոշը մեզնից երեք ոտնաչափ հեռու կանգ առավ ու գլուխը շրջեց:
Հորեղբայրս պստիկ արարածին նայեց:
Թունավո՞ր է, հարցրեց:
Ուտե՞լը, հարցրի, թե՞ կծելը:
Էն էլ, էն էլ:
Չէ, ուտելու չի: Բայց ոնց որ անվնաս է: Էնքա՜ն եմ բռնել: Որ բռնում ես՝ տրտմում են, բայց չեն կծում: Կուզե՞ս բռնեմ:
Լավ կանեիր:
Կամա՜ց մոտեցա ու հանկարծակի վրան ընկա: Հորեղբայրս նայում էր:
Ջգու՛յշ, ասաց: Հաստա՞տ թունավոր չի:
Շատ եմ բռնել:
Մողեսին մոտ տարա: Փորձեց վախը ցույց չտալ:
Ի՜նչ լավ պստիկ արարած է, չէ՞: Բայց ձայնը դողում էր:
Կուզե՞ս բռնել:
Չէ, դու բռնիր: Ոչ մի անգամ սրա նման արարած մոտիկից չէի տեսել: Ոնց որ աչքեր ունի: Երևի մեզ կտեսնի:
Քե՛զ է նայում:
Հորեղբայրս ուղիղ քարադողոշի աչքերին նայեց: Քարադողոշն ուղի՛ղ հորեղբորս աչքերին նայեց: Էսպես կես րոպե իրար աչքերի էին նայում, վերջը մողեսը գլուխը շրջեց ու նայեց գետնին: Հորեղբայրս թեթևացած շունչ քաշեց:
Հազարով լինեն՝ վայ թե մարդ էլ կսպանեն, ասաց:
Էդքան շատ մի տեղ չեն հավաքվում: Մի տեղում դժվար մեկից ավելի տեսնես:
Դրանց մեծը վայ թե կծելով մարդ էլ կսպանի:
Էդքան չեն մեծանում: Սրանց չափն էս է:
Փոքր չափի համեմատ ի՜նչ էլ մեծ աչքեր ունի: Հաստատ գիտե՞ս, բռնելուց հո

չե՞ն կատաղում:
Հենց ցած դրեցիր, մոռանում են:
Հաստա՞տ գիտես:
Չեմ կարծում, թե երկար հիշողություն ունեն:
Հորեղբայրս, ծանր շնչելով, մեջքն ուղղեց:
Պստիկ արարածին ցա՛ծ դիր, ասաց: Ամենակարող Աստծու անմեղ արարածների հանդեպ բարի լինենք: Թե թունավոր չի ու մկան չափի է մնում ու հազարներով մի տեղ չես տեսնի, ու հիշողությունը կարճ է, խեղճուկրակին տեղը դիր: Մեր կողքին ապրող էս պստիկ արարածներին պիտի սիրենք:
Հա՛, սը՛ր:
Քարադողոշին ցած դրեցի:
Կամա՛ց: Իմ հողի էս տարօրինակ բնակչին չվնասես:
Քարադողոշը ծլկեց, փախավ:
Էս պուճուր արարածները հազար տարի էս հողերում են ապրել, ասացի:
Հազա՞ր, ասաց հորեղբայրս, հաստա՞տ գիտես:
Չէ, ասացի, բայց կարծում եմ: Ինչ որ է, հիմա էստեղ են:
Հորեղբայրս շուրջը նայեց՝ իր հողին, դեսուդեն ածած կակտուսներին, բիզ-բիզ խոտին ու վեր՝ կապույտ երկնքին:
Էսքան տարի սրանք ի՞նչ են կերել, հարցրեց:
Երևի միջատներ:
Ի՞նչ միջատներ:
Պստիկ բզեզներ:
Շարունակեցինք չոր հողով քայլել: Գետնի մեջ ինչ-որ անցքերի հասանք, հորեղբայրս դրանց գլխին կանգնեց ու հարցրեց. սրանց մեջ ո՞վ է ապրում:
Մարգաշները:
Դրա՞նք ինչացու են:
Առնետի պես բան են՝ կրծողների դասից:
Էս բոլոր արարածներն իմ հողում ի՞նչ գործ ունեն:
Ի՞նչ իմանան՝ ում հողն է: Ապրում են, էլի՛:
Տեսնես էն քարադողոշն առաջ մարդու աչքերի նայած կա՞ր:
Չեմ կարծում:
Հո չվախեցա՞վ:
Ի՞նչ իմանամ:

Թե վախեցրել եմ, դիտմամբ չեմ արել: Մի օր էստեղ տուն եմ սարքելու:
Չգիտեի:
Մի հոյակապ շքեղ տուն եմ սարքելու:
Մի քիչ հեռու չի՞:
Քաղաքից կես ժամվա ճանապարհ է:
Եթե ժամում հիսուն մղոն անցնես:
Մինչև քաղաք հիսուն մղոն չկա. երեսունյոթ է:
Հա, բայց էս ճանապարհով արագ չես գնա:
Աշխարհի ամենասիրուն տունն եմ սարքելու: Էստեղ ուրիշ ապրողներ կա՞ն:
Մի երեք-չորս տեսակի օձեր:
Թունավո՞ր, թե՞ չէ:
Մեծ մասը՝ չէ: Բացի բոժոժավոր օձերից:
Չլինի՞ ուզում ես ասել, որ էստեղ բոժոժավոր օձեր կան:
Բոժոժավոր օձերը սովորաբար էս հողերում են ապրում:
Քանի՞սը կլինեն:
Մի ակրի՞ վրա, թե՞ վեց հարյուր քառասունի՝ միասին վերցրած:
Մի ակրի վրա:
Մոտավոր ասած՝ երևի երեքը:
Ամեն ակրին՝ երեք հա՞տ: Մոտավոր ասա՞ծ:
Կամ երկուսը:
Այսինքն՝ բոլորն իրար հետ քանի՞սը կանեն:
Հիմա հաշվեմ. մի ակրին՝ երկու, անգամ վեց հարյուր քառասուն: Համարյա հազարուկես:
Հազարուկես բոժոժավոր օ՞ձ:
Ակրը մեծ է: Մի ակրի վրա երկու օձը շատ չի: Հազիվ աչքովդ ընկնեն:
Ուրիշ ի՞նչ թունավոր արարածներ կան էս կողմերում:
Ուրիշ չգիտեմ: Մյուսները վտանգավոր չեն: Բոժոժավոր օձն էլ վտանգավոր չի, եթե վրան չկանգնես:
Լավ, ասաց հորեղբայրս: Առաջ անցիր, բայց ոտքերիդ տակ նայիր: Բոժոժավոր օձ տեսնես՝ վրան չկանգնես: Չեմ ուզում, որ տասնմեկ տարեկանում մեռնես:
Հա՛, սը՛ր, զգույշ կլինեմ:
Շուռ եկանք ու հետ գնացինք: Ճանապարհին ոչ մի բոժոժավոր օձ աչքովս չընկավ: Հորեղբայրս նստեց մեքենան ու գլանակ վառեց:

Էս անկենդան անապատն այգի պիտի դարձնեմ:
Հա՛, սը՛ր:
Դժվարություններս գիտեմ ու դրանց հախից գալու ձևն էլ գիտեմ:
Ո՞նց:
Քարադողոշների մասի՞ն ես ասում, թե՞ օձերի:
Դժվարությունների:
Հը՛մ: Նախ մեքսիկացիներ կվարձեմ ու գործի կդնեմ:
Որ ի՞նչ անեն:
Հողը մաքրեն: Հետո ջրհոր փորեն:
Ջրհորը որտե՞ղ են փորելու:
Հողի մեջ: Հետո՝ հենց ջուր ունեցանք, կասեմ, որ հողը վարեն: Հետո կսկսեմ աճեցնել:
Ցորե՞ն:
Ցորե՞ն, գոռաց հորեղբայրս: Ցորենն ինչի՞ս է: Հացի եղածը հիսուն սենթ չի՞:
Նու՛ռ եմ աճեցնելու:
Բա նու՞ռն ինչ արժի:
Ի՞նչ իմանամ: Էս երկրում ո՞վ է նուռ տեսել: Հատը՝ տասը, տասնհինգ, քսան սենթ:
Էլ ուրիշ բան չե՞ս աճեցնելու:
Մի քանի ուրիշ պտուղներ էլ եմ մտքիս դրել:
Դե՞ղձ:
Հա, մի տասը ակր:
Ծիրան է՞լ:
Անպայմա՛ն: Ծիրանը շատ անուշ պտուղ է: Ինքը՝ սիրուն, բույրը՝ փառավոր, կորիզը՝ քաղցր: Մի քսան ակր էլ ծիրանենի կտնկեմ:
Երանի մեքսիկացիները ջուրը գտնեն: Էս հողի տակ ջուր կլինի՞:
Անպայմա՛ն, ասաց հորեղբայրս: Կարևորը՝ գործը սկսենք: Կասեմ, որ օձերից զգույշ մնան: Նուռ, դեղձ, ծիրան…Է՞լ ինչ:
Թու՞զ:
Մի երեսուն ակր էլ թուզ:
Բա թթի՞ն ինչ կասես:
Թթենին շա՛տ սիրուն ծառ է, ասաց հորեղբայրս: Մեր երկրում դրանք շատ էին աճում: Հը՞, ինչքա՞ն տնկեմ, որ լավ լինի:

Մի տասը ա՞կր:
Լավ, է՞լ ինչ:
Ձիթենիներն էլ են սիրուն:
Հա, սիրուն են: Մի տասը ակր էլ ձիթենիներ: Է՞լ:
Վախենամ էս հողում խնձորենի չաճի:
Երևի, բայց խնձոր չեմ էլ սիրում:
Նա շարժիչը միացրեց, ու չոր հողից չոր ճանապարհ դուրս եկանք: Մեքենան, թափ տալով, կամաց առաջ էր գնում, մինչև հարթ տեղ հասանք, ու ավելի արագ ընթացավ:
Տե՛ս, ասաց հորեղբայրս, որ տուն հասնենք, էս ագարակիս մասին մերոնց մոտ չխոսես:
Հա՛, սը՛ր: (Ագարակի՞, մտածեցի: Ի՞նչ ագարակ):
Թող անակնկալ լինի, թե չէ տատիդ գիտես: Ինչ որ մտքիս դրել եմ, կանեմ, հետո, որ գործն անենք, բոլորին ագարակ կբերեմ, թող զարմանան:
Հա՛, սը՛ր:
Տես՝ ոչ մի շունչ չիմանա:
Հա՛, սը՛ր:
Մի խոսքով, մեքսիկացիները գործի անցան ու հողը մաքրեցին: Համարյա տասը ակրը՝ համարյա երկու ամսում: Յոթ հոգով էին: Քլունգներով ու բահերով էին աշխատում: Ոչ մի բան չէին հասկանում: Տարօրինակ գործ էր, բայց չէին բողոքում: Կարևորը, որ իրենց վարձը ստանում էին, էլ ի՞նչ էր պետք: Երկու եղբայր էին իրենց որդիներով: Մի օր եղբայրներից մեծը՝ Դիեգոն, հորեղբորս քաղաքավարությամբ հարցրեց, թե արածի նպատակն ինչ էր:
Սենյո՛ր, ասաց, հազա՛ր ներողություն, կակտուսներն ինչու՞ ենք կտրում:
Ուզում եմ էս հողը մշակել, ասաց հորեղբայրս:
Մյուս մեքսիկացիներն իրենց լեզվով Դիեգոյին հարցրին, թե հորեղբայրս ինչ ասաց, ու սա թարգմանեց:
Սրանք մտածեցին, թե չարժի նեղություն քաշել ու հորեղբորս բացատրել, որ ուզածն անօգուտ է: Ուղղակի շարունակեցին կակտուսները կտրել:
Ինչևէ, կակտուսները երկար կտրած չմնացին. մաքրած հողը շատ շուտով նորից կտրածի տեղն ածած կակտուսներով ու մացառներով ծածկվեց: Հորեղբորս էս բացահայտումը, կասեի, ապշեցրեց:
Երևի կակտուսից ազատվելու համար հողը խոր պիտի փորվի, ասացի: Երևի

ճիշտ կանես՝ վարես:
Հորեղբայրս խնդիրը Ռայանի հետ քննարկեց, որը գյուղատնտեսական մեքենաների գործ էր անում: Ռայանն ասաց՝ մեր օրերում ձիերի վրա հույս չեն դնի. ճիշտը տրակտոր աշխատեցնելն է, որ մի տարվա գործը մի օրում անի:
Մի խոսքով, հորեղբայրս «Ջոն Դիրի» տրակտոր գնեց: Շա՛տ սիրուն էր: Ռայանի մեխանիկներից մեկը Դիեգոյին տրակտոր վարել սովորեցրեց, և մյուս օրը հողամաս հասնելով՝ ես ու հորեղբայրս հեռվում անապատի քար լռության մեջ դղրդացող տրակտորը տեսանք: Ասես խենթություն լիներ: Խենթություն էր, որ կար: Հորեղբորս կարծիքով հրաշալի էր:
Առաջընթա՛ց եմ ասել, վրա բերեց: Էս էլ քեզ նոր ժամանակները: Տասը հազար տարի առաջ հարյուր հոգով մի շաբաթում էնքան գործ չէին անի, ինչքան տրակտորը մի օրում է արել:
Տասը հազար տարի առա՞ջ: Ուզում էիր ասել՝ երե՞կ:
Ինչ որ է: Էս նոր հարմարանքներին ոչինչ չի հասնի:
Տրակտորը հարմարանք չի:
Բա ի՞նչ է, առարկեց հորեղբայրս: Վարորդը նստած է:
Ո՞նց պիտի կանգներ:
Հենց որ գործը նստած ես անում, ուրեմն հարմարանք է: Սուլել գիտե՞ս:
Հա, հորեղբայր: Ի՞նչ մեղեդի կուզես սուլեմ:
Ոչ մի մեղեդի էլ չեմ ուզի: Տրակտոր վարող մեքսիկացու՛ն սուլիր:
Ինչի՞ համար:
Կարևոր չի, դու սուլի՛ր: Թող իմանա, որ էստեղ ենք ու արած գործից գոհ: Երևի մի քսան ակր վարած կլինի:
Երկու ձեռքիս ցուցամատն ու միջնամատը բերանս դրի ու ինչքան ուժ ունեի՝ փչեցի: Լավ, բարձր սուլեցի: Բայց Դիեգոն ոչ մի նշան ցույց չտվեց, թե լսել է: Ահագին հեռու էր: Չհասկացա, թե սուլելը հորեղբորս ինչին էր պետք, մեկ է՝ նրա կողմն էինք գնում:
Էլի, ասաց հորեղբայրս:
Էլի սուլեցի, բայց Դիեգոն էլի չլսեց:
Մի քիչ էլ ուժեղ:
Երրորդ անգամ՝ թոքերումս ինչքան շունչ կար՝ սուլեցի, էնպես, որ հորեղբայրս ականջները փակեց: Երեսս կասկարմիր կտրեց, բայց սուլոցս մեքսիկացուն հասավ: Սա ընթացքը դանդաղեցրեց, տրակտորը շրջեց ու հողը մեջտեղից

վարելով՝ դեպի մեզ շարժվեց:
Ուզում էիր, որ էապես վարի՞:
Կապ չունի:
Րոպեուկես չանցած՝ տրակտորն ու մեքսիկացին մեզ հասան: Մեքսիկացին երջանիկ էր: Փոշիքրտինքը դեմքից սրբեց ու ցած իջավ:
Սենյո՛ր, ասաց, հրաշալի է:
Ուրախ եմ, որ հավանեցիր, ասաց հորեղբայրս:
Կուզե՞ք մի պտույտ տալ:
Հորեղբայրս հեչ չէր ուզում: Ինձ նայեց:
Հը՛, ասաց, նստի՛ր: Մի պտու՛յտ տուր:
Դիեգոն մեքենան բարձրացավ ու օգնեց, որ ես էլ բարձրանամ: Ինքը նստեց վարորդի մետաղե աթոռակին, ես, նրանից բռնած, հետևում կանգնեցի:
Տրակտորը ցնցվեց ու տեղից շարժվեց: Մեքսիկացին մի մեծ շրջան արեց ու հորեղբորս կանգնած տեղը վերադարձավ: Ցած իջա:
Լավ, ասաց հորեղբայրս: Գործիդ գնա:
Մեքսիկացին վարած տեղը հետ գնաց:
Ամիսներն անցնում էին, բայց հորեղբայրս ջուրը չէր գտնում: Չորսբոլորը հորեր էին փորել, բայց ոչ մեկում ջուր չկար: Պոմպեր տեղադրել տվեց, բայց ջուրը չկար ու չկար: Տեխասից Ռոյ անունով ջրի մասնագետ եկավ, ու եղբայրների հետ սկսեցին տեղանքը հետազոտել: Վերջը հորեղբորս ասացին, որ ջուրը կգտնեն: Երեք ամիս տևեց: Ջուրը ցեխոտ էր ու սակավ: Մասնագետն ասաց, որ ժամանակի հետ կարգի կընկնի, ու Տեխաս վերադարձավ:
Երբ հողի կեսն արդեն մաքրած էր, ջուրը՝ գտնված, տնկելու ժամանակը եկավ: Նռենիներ տնկեցինք: Ամենալավ տնկիներն էինք առել ու շատ թանկ: Ընդհանուր առմամբ յոթ հարյուր ծառ տնկեցինք, մի հարյուրը՝ ես, հորեղբայրս՝ ութ թե ինը հատ: Պապակ անապատում կորած՝ քսան ակր նռենիների այգի ունեինք: Հորեղբորս խելքն իրենը չէր: Մենակ մի խնդիր կար. փողը վերջանալու վրա էր: Ու փոխանակ գործը շարունակելու՝ ամբողջ վեց հարյուր քառասուն ակրը այգի դարձնելու, հորեղբայրս որոշեց ժամանակը, փողն ու եռանդը միայն նռենիներին նվիրել:
Առա՛յժմ, ասաց: Մինչև սկսենք նուռը ծախել ու փող վաստակենք:
Հա՛, սը՛ր:
Հաստատ չգիտեի, բայց ինձ թվում էր՝ էդ փոքրիկ ծառերից գոնե դեռ մի

երկու-երեք տարի կարգին բերք չէինք ստանալու, թեև բան չասացի: Հորեղբայրս մեքսիկացի բանվորներին ազատեց, ու ագարակը երկուսիս մնաց: Տրակտորը մերն էր, հողը՝ մեծ, և ժամանակ առ ժամանակ գնում էինք տրակտորն աշխատեցնելու, որ կակտուսները հանենք ու նոնենիների արանքի հողը փխրեցնենք:

Ինչևէ, ժամանակի հետ ջրի խնդիրը կարգի չընկավ: Մեկ էլ տեսար՝ հանկարծակի առատ աղբյուր կբխեր՝ համարյա մաքուր, ու հորեղբորս քեֆին քեֆ չէր հասնի, բայց մյուս օրը ջուրն էլի ցեխոտ ու նվազ կդառնար: Ծառերն արմատ էին գցել ու ամրացել, բայց ծարավ էին մնում:

Երկու տարուց ծաղկեցին: Հորեղբորս համար իսկական ցնծություն էր, բայց էդպես էլ պտուղ չտվեցին: Ուղղակի գեղեցիկ էին. մեջը բան չկար:

Էդ տարվա բերքը երեք փոքրիկ նուռ էր:

Մեկը ես կերա, մյուսը՝ հորեղբայրս, իսկ երրորդը նրա սենյակում դրեցինք:

Հաջորդ տարի տասնչորս տարեկան դարձա: Տարվա ընթացքում ինձ մի շարք լավ բաներ էին պատահել. հասկացել էի, որ գրել եմ սիրում ու հորեղբորս չափ հասակ էի առել: Նոնենիներն էդպես էլ մեր գաղտնիքն էին մնացել: Հորեղբորս թանկ էին արժեցել, բայց նա շարունակում էր հավատալ, թե շուտով մեծ բերք պիտի հավաքի, վաճառքից փողը հետ բերի ու անցնի անապատի մեջտեղը այգի սարքելու իր երազին:

Ծառերը մի փոքր մեծացան՝ համարյա աննկատ: Մի մասը չորացավ ու մեռավ: Թույլատրելի կորուստն է, ասաց հորեղբայրս: Ակրից քսան ծառը թույլատրելի կորստի չափն է: Բայց հիմա նորերը չենք տնկի: Հետո:

Դեռ շարունակում էր հողի վարկը վճարել:

Հաջորդ տարի մի երկու հարյուր նուռ բերք հավաքեցինք: Սիրուն արկղերի մեջ շարեցինք ու առաքեցինք Չիկագո՝ մի մեծածախ ընկերության: Տասնմեկ արկղ եղավ:

Մի ամիս մեծածախ ընկերությունից ոչ մի լուր չունեինք, ու հորեղբայրս միջքաղաքայինով զանգ տվեց: Ընկերության տերը՝ Դ'Ագոստինո անունով մի մարդ, հորեղբորս ասաց, որ նուռը չի ծախվում:

Արկղը քանիսո՞վ ես տալիս, գոռաց հորեղբայրս:

Մի դոլարով՝ ի պատասխան գոռաց Դ'Ագոստինոն:

Քի՛չ է, գոռաց հորեղբայրս: Արկղը հինգ դոլարից մի սենթ պակաս չտաս:

Մի դոլարով էլ չեն առնում, գոռաց Դ'Ագոստինոն:

Ինչու՞, գոռաց հորեղբայրս:
Չգիտեն ինչ է, գոռաց Դ'Ագոստինոն:
Հետո կասես՝ գործարար ես, գոռաց հորեղբայրս: Նու՛ռ են, ի՞նչ են: Հինգ դոլարից պակաս չե՛մ տալիս:
Չի՛ վաճառվում, գոռաց մարդը: Մի հատն ինքս կերա ու ոչ մի երևելի բան չտեսա:
Գի՞ժ ես, գոռաց հորեղբայրս: Նռան պես պտուղ աշխարհում չկա: Հինգ դոլարը կես գինն է:
Ի՞նչ անեմ, գոռաց Դ'Ագոստինոն: Չե՛ն վաճառվում: Պե՛տքս չեն:
Եղավ, կամաց ասաց հորեղբայրս: Հետ ուղարկիր: Արագ առաքումո՛վ:
Տասնմեկ արկղերը ստացանք:
Ամբողջ ձմեռ ես ու հորեղբայրս ազատ ժամանակ նուռ էինք ուտում:
Հաջորդ տարի հորեղբայրս հողի վարկը չկարողացավ վճարել: Փաստաթղթերը նախկին տիրոջը վերադարձրեց: Իմ ներկայությամբ:
Պարո՛ն Գրիֆիթ, ասաց, ստիպված եմ ձեր ունեցվածքը ձեզ վերադարձնել, բայց մի փոքրիկ խնդրանք ունեմ: Քսան ակր նռենի եմ տնկել ու շատ երախտապարտ կլինեի, եթե թույլ տայիք ծառերը խնամել:
Խնամե՞լ, զարմացավ Գրիֆիթը, ինչի՞ համար:
Հորեղբայրս փորձեց բացատրել, բայց չկարողացավ: Ո՞նց բացատրես մեկին, որ կարեկից չի:
Մի խոսքով, հորեղբայրս հողը կորցրեց, ծառերն էլ հետը:
Մի քանի տարի անց միասին էդ հողամասը գնացինք ու քայլեցինք նռենիների այգու կողմը: Ծառերը մեկի պես չորացել էին: Հողը էլի կակտուսներով ու տափաստանային մացառներով էր ծածկվել: Չորացած նռենիները չհաշված՝ տեղանքը աշխարհի արարումից ի վեր ունեցած՝ առաջվա տեսքն էր ստացել:
Մեռած այգու մեջ մի քիչ պտտվեցինք ու մեքենան վերադարձանք:
Նստեցինք ու քաղաք քշեցինք:
Ոչինչ չասացինք, որովհետև էնքա՜ն ասելիք կար, որ ոչ մի լեզվով չէիր ասի: